

Есента на четирийсет и първа в Забесядзие се случи къса — свърши, кажи-речи, веднага след сиромашкото лято, което и тази година, както всяка друга, блещеше със слънцето, небесната синева и паяжините си. Близката зима напомни за себе си: все по-често, макар и сякаш просто така, прогизналата, разкаляна земя се втвърдяваше нощем и кънтеше звънко под колелетата на каруците; в сгретия по пладне въздух, когато слънцето отново царуваше, миришеше тежко на спарена трева и прогнили листа; в същото време из речните заливи, в гъсталака от блатен хвош, в крайречните острици и в камъша, сухо шумолящ по буцестите и още мочурливи брегове на тукашните езера, тънката ледена кора оставаше дни наред, като че се криеше и не искаше да се троши. С една дума, вече някъде от средата на октомври есента и зимата започнаха да накланят везните всяка към себе си. Вярно, че тази година никому във Верамейки не му беше до това да наблюдава природата и да размишлява, като я сравнява с предишните, че дори с отколешните години, когато също се беше случвало нещо подобно — зер в края на краищата народният календар изхожда винаги от такива сравнения. Пък и не само във Верамейки никому не бе хрумнало да мисли за тия работи. Войната беше обезлюдила селата почти наполовина. Въпреки всичко тая есен животът от двете страни на Бесядз протичаше както всяка на село: мъжете, най-вече грохнали старци, и хлапаците прекарваха с яките армейски коне снопи-

те до хармана, за да ги изсушат в плевниците и да ги овършеят с млатилата на гумното, тъй като не във всяко село бяха оцелели колхозните вършачки, а женорята веднага след късната жътва усетиха по стегнатото заран време близките студове и бързаха да извадят картофите.

В същото време германските власти си имаха свои дъртове около настъпващата зима. Първо, окупаторите се тревожеха от струпването на възрастно население в градовете. Затова в Минск, още преди лятото, във вестниците, а през есента и във възвание-обръщение на градския комисар бившите селяни, напуснали през годините на „колективизацията и разкулачването“ своите стопанства и прехвърлили се на постоянно жителство в града, се призоваваха да се завърнат отново по селата си; заможният живот бил възможен уж само на село, където се създавали пак „нормални условия за живот под защита на германската армия“. И второ, на дневен ред излизаше въпросът за „пълното усмиряване на края“. Всички виждаха, че „светкавичната война“ се проваля, че придвижването на германската армия, особено след падането на Смоленск, от ден на ден се забавя и тя трябва да заздравя тила си за през зимата. Настъпи време за преценка на общото положение на окупираните територии. Сега вече фашистите наистина искаха да знаят колкото може по-точно настроенията на „окупираното население“. На редица служби се поставяше задачата да изследват живота на окупираната територия. И ето че върху бюрото на шефа на полицията и на СД се появи документ, изготвен въз основа на информацията на тези служби, включително доносенията на командирите на айнзацгрупите и айнзацкомандите¹.

В настоящия момент, се казваше там, върху настроението на населението влияят следните фактори: А — общото упование на завръщането на Червената армия. Това се усложнява още повече от стабилизирането на фронта през последните седмици. Лицата, постъпили на служба в окупационните учреждения, например в градските управления, в полицията за поддържане на реда и т. н., са вече сериозно разтревожени какво ще ги очаква в случай, че претърпим военно поражение. Б —

¹ Оперативни групи и оперативни команди (нем.). — Б. пр.

в селските местности става все по-голяма неопределеността по уреждането на въпроса за земята, също както и по въпроса кой трябва да им плаща за зърнодоставките и за селскостопанските продукти и дали ще е високо това заплащане; колхозниците искат час по-скоро да бъдат снабдени със земя, защото казаното в разлепените обяви на държавната инспекция „Център“, че не ще се върнат нито комунистите, нито помещиците и че предоставените на колхозниците парцели за лично ползване от този момент стават тяхна собственост, не решава въпроса. В случая ние още веднъж подчертаваме, че едно по-конкретно обещание за по-бързо решение на поземления въпрос и използването му за пропагандни цели не само ще повдигне настроението на селското население, но и нещо повече — ще окаже влияние върху Червената армия и руския тил... В — продължават да се разпространяват слухове за болшевишката партизанска дейност, в резултат от което населението се вълнува и не може да бъде постигнато пълно усмиряване на този край. Необходима е спешната намеса на германската пропаганда с цел да се агитира населението и да му се влияе. В случая не трябва да се забравя, че то изцяло е привикнало към методите на съветската пропаганда от довоенния период.

Съмненията относно упражняваното върху населението пропагандно влияние на германските фронтови вестници, излизащи на белоруски език, като, да речем, „Барановички вестник“, вече бяха изказани от нас и преди. Нещо повече, необходимо е да се отбележи, че фронтовият вестник на белоруски език струва по германските тарифи 10 пфенига (например същият този „Барановички вестник“), което, пресметнато в руски пари, прави една рубла. При съветската власт вестникът е струвал само дванайсет копейки, така че в очите на гражданското население дори цената на вестниците е нараснала многократно. Дори „Мински вестник“, който излиза на една страница, струва 5 пфенига, а белоруският „Витебски вестник“ — 4 пфенига...

По националния въпрос трябва да се посочи, че през цялото това време не са отбелязани никакви съществени промени в дейността на белоруската група... Неопределеността обаче по националния въпрос, проявила се още през първите дни на окупацията, подкопава в значителна степен доверието на националните кръгове